

Voksnes rett til grunnskoleopplæring etter opplæringsloven kapittel 4A Udir- 3-2012

2. Grunnskoleopplæring etter § 4A-1

For at kommunen skal kunne vurdere om den voksne har rett til grunnskoleopplæring etter § 4A-1, må det foreligge en søknad fra den voksne (eller dennes verge). Det er ikke fastsatt spesielle krav til søknaden. Dersom en mulig søker tar kontakt med kommunen og har spørsmål om hvordan hun/han skal søke, har kommunen alminnelig veiledningsplikt etter forvaltningsloven § 11.

2.1 Vilkårene etter § 4A-1

For å ha rett til grunnskoleopplæring særskilt organisert for voksne må søkeren oppfylle følgende fire vilkår:

- være over opplæringspliktig alder
- ikke ha rett til videregående opplæring etter opplæringsloven § 3-1
- ha lovlig opphold i Norge
- trenge grunnskoleopplæring

De tre første vilkårene er absolutte, dvs. at alle tre vilkårene må være oppfylt, det fjerde og siste vilkåret beror på skjønn. Dersom de tre andre vilkårene er oppfylt, må det vurderes

konkret om søkeren faktisk trenger/har behov for grunnskoleopplæring.

Dersom alle de fire vilkårene er oppfylt har den voksne rett til grunnskoleopplæring etter § 4A-1.

Vi understreker at kommunen ikke kan kreve at søkeren må ha kompetanse i norsk på et gitt nivå for å ha rett til grunnskoleopplæring etter § 4A-1. Grunnskoleopplæringen kan inneholde opplæring i norsk, herunder særskilt språkopplæring i faget norsk, dersom dette er nødvendig for at den voksne skal få et forsvarlig utbytte av opplæringen.

2.1.1 Over opplæringspliktig alder

Det første vilkåret for å ha rett til grunnskoleopplæring etter § 4A-1 er at søkeren må være over opplæringspliktig alder, jf. opplæringsloven § 2-1.

Normalt fullføres grunnskoleopplæringen det året personen fyller 16 år. Hovedregelen er derfor at voksenretten etter § 4A-1 tidligst inntre fra høsten det året en person fyller 16 år. Tidspunktet for når voksenretten inntre, kan forskyves i særlig to tilfeller. For det første vil voksenretten inntre ett år senere for barn som fått innvilget utsatt skolestart etter § 2-1 tredje ledd. For det andre inntre voksenretten ett år tidligere for personer som har fått innvilget tidligere skolestart etter § 2-1 tredje ledd siste punktum. Voksenretten til videregående opplæring etter § 4A-3 inntre det året man fyller 25 år. Det betyr at voksenretten til grunnskoleopplæring og videregående opplæring inntre på to ulike tidspunkt.

Ungdomsretten til videregående opplæring varer etter § 3-1 til det året ungdommen fyller 24 år. Etter fylte 25 år kan voksne ha rett til videregående opplæring etter § 4A-3.

2.1.2 Ikke ha rett til videregående opplæring etter § 3-1

Det andre vilkåret for å ha rett til grunnskoleopplæring etter § 4A-1 er at søkeren ikke har rett til videregående opplæring etter § 3-1, såkalt ungdomsrett.

Søkere som ikke har ungdomsrett kan, dersom de øvrige vilkårene er oppfylte, ha rett til grunnskoleopplæring etter § 4A-1 fordi de

- har rett til videregående opplæring som voksne etter § 4A-3
- har brukt opp ungdomsretten etter § 3-1

- ikke oppfyller vilkårene for inntak til videregående opplæring etter forskrift til opplæringsloven kapittel 6

Rett til videregående opplæring etter § 4A-3

Personer over 25 år har ikke lenger ungdomsrett etter § 3-1. Dette gjelder selv om personen ikke har påbegynt videregående opplæring. Personer over 25 år kan både ha rett til videregående opplæring for voksne etter § 4A-3 og rett til grunnskoleopplæring etter § 4A-1. Det avgjørende er om søkeren **trenger** grunnskoleopplæring.

For mer om voksnes rett til videregående opplæring etter opplæringsloven kapittel 4A, se rundskriv Udir-2-2008 – Voksnes rett til videregående opplæring etter opplæringsloven kapittel 4A.

Har brukt opp ungdomsretten etter § 3-1

Personer under 25 år som har fullført videregående opplæring etter § 3-1, har ikke lenger rett til videregående opplæring etter denne bestemmelsen. En søker som er under 25 år, kan ha rett til grunnskoleopplæring etter § 4A-1 dersom det etter en konkret vurdering viser seg at søkeren trenger grunnskoleopplæring. Dette kan blant annet gjelde for personer som har blitt utsatt for en skade, som og derfor har et særlig behov for opplæring for å utvikle sine grunnleggende ferdigheter. Vedkommende vil ha rett til grunnskoleopplæring etter § 4A-1 og rett til spesialundervisning etter § 4A-2 andre ledd.

Ikke oppfyller vilkårene for inntak til videregående opplæring etter forskrift til opplæringsloven kapittel 6

Dersom søkeren er under 25 år, må det vurderes konkret om hun eller han har rett til videregående opplæring etter § 3-1 eller ikke. Vilårene for inntak til videregående opplæring etter § 3-1 er regulert i forskrift til opplæringsloven kapittel 6.

Ungdom som har fullført grunnskolen eller tilsvarende opplæring, har rett til videregående opplæring etter § 3-1. Forskriften § 6-13 regulerer de nærmere vilårene. Det må dokumenteres med vitnemål for fullført norsk grunnskole eller stadfesting av at søkeren fyller et av disse vilårene:

1. Er skrevet ut av grunnskolen etter opplæringsloven § 2-1 fjerde ledd.

2. Har gjennomgått allmenn grunnopplæring i utlandet i minst 9 år.
3. Har tilsvarende realkompetanse som fullført norsk grunnskoleopplæring for voksne etter opplæringsloven § 4A-1 og forskriften § 4-33.

Det legges da til grunn at personen har fullført grunnskolen eller tilsvarende.

Les mer om vilkårene for inntak til videregående opplæring,

Særlig om ungdom som kommer til Norge i siste del av 10. årstrinn

Personer som har vært innskrevet i en norsk grunnskole (offentlig eller privat), og fått utskrevet et vitnemål som dokumentasjon for fullført grunnskoleopplæring har fullført grunnskolen. De har rett til videregående opplæring etter opplæringsloven § 3-1.

Det er tilstrekkelig at man har fullført grunnskolen. Dette innebærer for eksempel at en person som har fått 1 i alle fag/har fått IV (ikke vurderingsgrunnlag) i alle fag eller en kombinasjon av 1 og IV, har rett til vitnemål for fullført grunnskoleopplæring etter forskrift til opplæringsloven § 3-40 og forskrift til privatskoleloven § 3-39.

Konsekvensen av dette er at en person som kommer til Norge i siste halvår av det som for hans eller hennes jevnaldrende er 10. trinn og blir plassert på 10. trinn, vil få vitnemål for fullført grunnskoleopplæring. Vitnemålet skal utstedes uavhengig av elevens kompetanse i fagene og uavhengig av hvor lenge hun eller han har oppholdt seg i Norge.

Etter at ungdommen er skrevet ut av grunnskolen og har mottatt vitnemål, har hun eller han rett til videregående opplæring etter § 3-1, på linje med ungdommer som har gjennomgått hele grunnskolen i Norge. Vedkommende har derfor ikke rett til grunnskoleopplæring etter § 4A-1.

Kommunene kan i disse tilfellene tilby et ekstra opplæringsår i grunnskolen etter § 2-1. Ungdommen plikter ikke å ta imot tilbudet og kan selv velge å begynne på videregående opplæring, jf. § 3-1. Det er heller ikke noe i veien for at kommunen tilbyr ungdommen grunnskoleopplæring for voksne etter § 4A-1, men ungdommen har ikke rett eller plikt til dette.

Tilsvarende gjelder for personer over 16 år, som har fått utskrevet vitnemål for fullført grunnskoleopplæring for voksne etter forskrift til opplæringsloven § 4-33. Disse vil heller ikke

ha rett til mer grunnskoleopplæring etter § 4A-1 inntil hun/han har tatt ut ungdomsretten etter § 3-1 eller har fylt 25 år.

2.1.3 Lovlig opphold i Norge

Det tredje vilkåret for å ha rett til grunnskoleopplæring etter § 4A-1 er at søkeren må ha lovlig opphold i Norge.

De som er over opplæringspliktig alder, og som oppholder seg lovlig i landet i påvente av å få avgjort søknad om oppholdstillatelse, har likevel bare rett til grunnskoleopplæring etter § 4A-1 når de er under 18 år og det er sannsynlig at de skal være i Norge i mer enn tre måneder.

De som oppholder seg lovlig i landet i påvente av å få avgjort søknaden om oppholdstillatelse, og som fyller 18 år i løpet av et skoleår, har rett til å fullføre påbegynt skoleår. For dem som får avslag på søknaden om oppholdstillatelse, gjelder retten til grunnskoleopplæring etter § 4A-1 fram til dato for endelig vedtak.

2.1.4 Trenger grunnskoleopplæring

Det fjerde og avgjørende vilkåret for å ha rett til grunnskoleopplæring etter § 4A-1 er at søkeren trenger grunnskoleopplæring. Dette er et skjønnsmessig vilkår og innebærer at det må vurderes konkret om søkeren har behov for grunnskoleopplæring.

Selv om de tre første vilkårene er oppfylt, vil ikke søkeren ha rett til grunnskoleopplæring dersom det vurderes at søkeren ikke trenger det. Vilåret har betydning både for om søkeren har rett til grunnskoleopplæring etter § 4A-1, og for hvilket opplæringstilbud som eventuelt skal gis.

Søkerens opplevde behov

Når det skal avgjøres om den voksne trenger grunnskoleopplæring, må kommunen ta hensyn til søkerens egen vurdering av behovet for grunnskoleopplæring.

I Ot. prp. nr. 44 (1999-2000) i merknaden til § 4A-1 er det utdypet at det kan være ulike årsaker til den voksnes behov for grunnskoleopplæring. Det vises til at den voksne kan ha behov for fornyet grunnskoleopplæring på grunn av sykdom eller skade, fordi grunnskoleopplæringen har vært mangelfull, eller fordi den voksne av andre grunner har behov for mer opplæring.

Den voksnes behov er ikke bare knyttet til muligheten for å få vitnemål for fullført grunnskoleopplæring slik at den voksne kan bli tatt inn til videregående opplæring. Søkerens egen vurdering av opplæringsbehovet kan likevel ikke uten videre være avgjørende for om vedkommende har krav på opplæring.

Har søkeren tidligere mottatt et likeverdig opplæringstilbud?

Søkerens vurdering av egne behov må ses i sammenheng med opplæringstilbudet vedkommende har fått tidligere, og om søkeren objektivt sett har et reelt behov.

I Ot. prp. nr. 44 (1999-2000) i merknaden til § 4A-1 heter det:

«Personar som har fått eit likeverdig opplæringstilbod, vil i mange tilfelle ikkje ha behov for ytterlegare grunnskoleopplæring. Some vil likevel ha eit slikt behov, og dermed ha rett til grunnskoleopplæring. Dersom den tidlegare opplæringa ikkje inkluderte dei fag ein i dag treng for å få vitnemål for fullført grunnskoleopplæring for vaksne, vil ein kunne ha behov for, og dermed rett til, opplæring så langt behovet rekk.»

I vurderingen av om en søker har rett til grunnskoleopplæring, må kommunen vurdere den opplæringen vedkommende mottok. Det må vurderes om det tidligere opplæringstilbudet var likeverdig med det opplæringstilbudet som ble gitt på den tiden. I denne vurderingen må kommunen se på lovgivningen og læreplanene som gjaldt da søkeren var elev i grunnskolen, og hva som var et tilfredsstillende utbytte av opplæringen som da ble gitt. Opplæringen den voksne fikk, må ha vært forsvarlig og tilstrekkelig ut fra forholdene på dette tidspunktet.

Det at det har gått lang tid siden den voksne gjennomførte grunnskoleopplæringen, og at hun/han ikke har kunnskaper i tråd med dagens opplæring, gir ikke i seg selv rett til grunnskoleopplæring. Dersom den voksne har fått en opplæring som ikke var likeverdig, og derfor ikke tilstrekkelig og forsvarlig, vil vedkommende ha rett til grunnskoleopplæring etter § 4A-1 dersom søkeren mener å ha et behov for dette.

For søkere som tidligere har fullført grunnopplæring eller tilsvarende, vil det være mulig å få opplæring i flere fag dersom den tidligere opplæringen ikke inkluderte fag som den voksne i dag trenger for å få et vitnemål for fullført grunnskoleopplæring etter forskrift til opplæringsloven § 4-33. Når det skal vurderes om den voksne har et behov for grunnskoleopplæring, og om opplæringen hun/han fikk var likeverdig, er ikke årsaken til behovet for grunnskoleopplæring i seg selv avgjørende. Det kan likevel ofte være til hjelp å se på årsaken til den voksnes behov.

Dersom den voksne tidligere har fått en opplæring som har vært mangelfull, vil ikke den voksnes opplæring ha vært likeverdig. Dersom den voksne har mottatt et likeverdig opplæringstilbud, vil vedkommende i mange tilfeller ikke ha behov for ytterligere grunnskoleopplæring. Det understrekes at en person som ikke har fått vitnemål for fullført grunnskoleopplæring, vil ha et behov for grunnskoleopplæring og derfor oppfylle vilkåret.

Behovet til personer med utenlandsk bakgrunn og utdanning må vurderes etter de behov vedkommende har etter dagens norske forhold. Her vurderes likeverdigheten av den opplæring søkeren har mottatt, opp mot Læreplanverket for Kunnskapsløftet. Personer som har fått godkjent grunnskoleopplæring fra et land der engelsk ikke inngår i fagkretsen, kan ha rett til grunnskoleopplæring i engelsk, dersom søkeren trenger dette.

Årsaken til at den voksne trenger grunnskoleopplæring kan også være egne forhold, for eksempel at vedkommende var mye bort fra grunnskoleopplæringen på grunn av sykdom eller andre grunner. Dette må vurderes konkret.

Kunnskapsdepartementets brev til Utdanningsdirektoratet om grunnleggende ferdigheter datert 16.09.2011

I ovennevnte brev har Kunnskapsdepartementet uttalt seg om opplæringsloven kap. 4A.

I brevet heter det bl.a.:

«Rettighetene til voksne i opplæringsloven kap. 4A, er koblet til det enhver tid gjeldende læreplanverket. I det gjeldende læreplanverket inngår de fem grunnleggende ferdighetene som et sentralt element. Disse er et uttrykk for samfunnets oppfatning av hva som er viktige redskap for at den enkelte skal kunne klare seg i livet, både under utdanning, i arbeidslivet og på annen måte. Dette innebærer at dersom den voksne trenger opplæring i én eller flere av de grunnleggende ferdighetene, vil vedkommende innenfor rammen av læreplanene for de fem fagene som ellers må til for å få vitnemål for voksne ha rett til opplæring i den eller disse ferdighetene. Dette innebærer at det den voksne trenger opplæring i, ikke nødvendigvis må være opplæring i hele fag, men også kan være opplæring i en av de fem grunnleggende ferdighetene i Læreplanverket for Kunnskapsløftet, det vil si lese, skrive, regne, uttrykke seg muntlig og bruke digitale verktøy.»

Om behovet for opplæring i den grunnleggende ferdigheten å bruke digitale verktøy uttaler departementet i samme brev hvordan dette skal forstås:

«En særlig utfordring knytter seg til den grunnleggende ferdigheten å kunne bruke digitale verktøy. Dette fordi IKT ikke er et eget fag, men er integrert i læreplanene/kompetanse-målene for det enkelte fag. I vurderingen av om voksne med rett etter § 4A-1 ved behov kan kreve opplæring i grunnleggende digitale ferdigheter, er det etter departementets syn naturlig å ta utgangspunkt i opplæringslovens formålsbestemmelse i § 1-1, hvor det slås fast at opplæringen skal "[.] utvikle kunnskap, dugleik og holdningar for å kunne meistre liva sine og for å kunne delta i arbeid og fellesskap i samfunnet." I lys av samfunnsutviklingen – hvor evnen til å bruke digitale verktøy etter hvert er blitt nødvendig for å klare seg under utdanning, i arbeids-, samfunns- og dagligliv – vil opplæring i digitale ferdigheter naturlig falle inn under dette formålet.

Departementet forstår etter dette loven slik at voksne med rett til grunnskoleopplæring etter § 4A-1 kan kreve opplæring i digitale ferdigheter når behovet er knyttet til dette, med utgangspunkt i kompetansemålene for de digitale ferdighetene i læreplanene for de fem fagene som voksne må ha sluttvurdering i for å få vitnemål, men likevel tilpasset den voksnes behov.»

Direktoratet understreker at årsaken til behovet er ikke i seg selv er avgjørende for om den voksne har rett til grunnskoleopplæring. Årsaken til behovet vil imidlertid kunne være et moment i en helhetsvurdering av om den voksne har rett til grunnskoleopplæring. Dette kan innebære at selv om den voksne har fått en opplæring som anses som likeverdig, vil behovet i en del tilfeller være så stort at den voksne likevel har rett til mer grunnskoleopplæring, herunder opplæring i grunnleggende ferdigheter. I noen tilfeller hvor den voksnes behov går utover det opplæringstilbudet som § 4A-1 gir rett til, er det aktuelt å se § 4A-1 i sammenheng med § 4A-2.

Behov for grunnskoleopplæring på grunn av sykdom eller skade

Voksne som trenger grunnskoleopplæring for å holde ved like eller utvikle grunnleggende ferdigheter på grunn av sykdom eller skade, må vurderes særskilt. I disse tilfellene må §§ 4A-1 og 4A-2 andre ledd ses i sammenheng. I noen tilfeller kan det være slik at voksne som har fullført grunnskoleopplæring eller tilsvarende opplæring, likevel vil ha rett til mer grunnskoleopplæring. I disse tilfellene skal ikke kommunen vurdere søkerens behov ut fra om den voksne har fått et likeverdig opplæringstilbud, men ut fra om sykdommen eller skaden gjør at den voksne trenger mer grunnskoleopplæring.

Opplæringen den voksne har mottatt tidligere, kan godt ha vært likeverdig. Det som må vurderes, er om den voksne trenger grunnskoleopplæring. Dette vil gjelde for voksne som er utsatt for en ulykke og derfor **trenger** opplæring for å holde ved like eller utvikle grunnleggende ferdigheter for å fungere i hverdagslivet. Det samme vil gjelde for voksne psykisk utviklingshemmede som på grunn av sin utviklingshemming trenger opplæring for å holde ved like eller utvikle grunnleggende ferdigheter.

Voksnes rett til spesialundervisning etter § 4A-2 behandles i del 8.

Oppgrader til en [støttet nettleser](#) for å få en reCAPTCHA-utfordring.

[Hvorfor skjer dette?](#)